DENEMELER

Michel de Montaigne

DENEME

DÜNYA TİLKİ KİTAP KLASİKLERİ

Michel de Montaigne

DENEMELER

tilki
Kitap

dünya klasikleri

deneme

denemeler
montaigne

ISBN 978-605-5045-21-0
1.Basım, İstanbul, Temmuz 2014, 1000Adet
Genel Seri:44 Dünya Klasikleri:5

Tilki Kitap©
www.tilkikitap.com
www.tilkimagaza.com
tilkikitap@gmail.com

Genel Yayın Yönetmeni: Emrah Çelik
Çeviren: Hasan Gediklioğlu
Editör: Benjamin AE
Kapak Tasarımı: Ajans Tilki
Mizanpaj: Kule Mizanpaj
Engin Matbaacılık/Topkapı

seçme

denemeler

montaigne

Sevgili Okuruma

Ey okur, sana en baştan peşin peşin söyleyeyim ki okuyacağın bu kitapta hiçbir yalan söz yok. Bu kitabı ne sen oku diye, ne de bana bir şöhret getirsin diye yazdım. Yazmaktaki tek amacım sevdiklerimden ayrıldığım gün -ki o gün pek uzak değildir- onlara benden canlı bir hatıra kalması. Eğer kendimi beğendirmek gibi bir hevesim olsaydı, daha güzel yazmaya özen gösterirdim. Oysa üzerine hiçbir şey katmadan, günlük hayatımda nasılsam, o halimle çıktım karşına. Böylece benim nasıl bir insan olduğumu, genel ahlakın müsaade ettiği ölçüde göreceksin. Eğer, dünyadaki ilk insanların kuralsızlığı ve rahatlığında olsaydım, kendimi tamamen çırılçıplak anlatabilirdim. Ama maalesef ki, o çağlar çok eskide kaldı.

Velhasılkelam sevgili okurum, kitabımın özü bizzat benim. Vaktini böyle gereksiz bir konuyla harcamak hiç de akıllı bir iş değil.

Haydi selametle.

1 Mart 1580

Ölmek Arzusu

Çiçero'nun mektup arkadaşı Pomponius çok hastaymış. Damadı Agrippa ile birlikte, çok yakın üç dört arkadaşını çağırmış ve onlara şöyle demiş: Hastalıktan kurtulmak için ne yaptıysam, acım arttı. Artık hastalığıma da, hayatıma da bir son vermek istiyorum. Beni bu kararımdan vazgeçirmek için de uğraşmayın."

Yemek yemeyi keserek, kendini öldürmek istemiş. Fakat ölmek için denediği bu yöntem sayesinde iyileşmiş, hastalığından kurtulmuş. Dostları ve doktorlar onu tebrik edip bu sevinci paylaşıyorlarmış; fakat iş düşündükleri gibi olmamış. Çünkü Pomponius iyileşmesine iyileşmiş; ama kendini öldürme fikrinden vazgeçmemiş. Nasıl olsa bir gün öleceğim, şimdi işi buraya kadar getirmişken neden geriye döneyim diyormuş. Bir daha ölüme hazırlanmanın sıkıntılarını yaşamak istemem, şimdi zaten hazırım. Ölümden endişe duymak şöyle dursun, can atıyormuş. Kendini inandırdığı fikrin doğruluğundan şüphe duymadığı için, bir an önce başladığı işi bitirmek istemiş. Ölüme bu kadar yaklaşıp, onun tadını aldıktan sonra beklemek ölmekten beterdir.

Cleanthes'in de buna benzer bir hikayesi vardır. Damakları şişmiş, çürümüş. Doktorlar da kendisine çok zorlu bir diyet vermişler. İki gün boyunca yemek yemeyince hastalığından kurtulmuş. Ama o açlığın verdiği yarı baygın, bitkin duruma öyle alıştırmış ki kendini, normale dönmek istememiş. Ve kendini bir daha dönülmeyecek yola bırakmış.

Seneca'nın anlattığı bir olay da şöyledir: Romalı Tullius Marcellinus

da amansız bir hastalığın pençesinde kıvranıyormuş. Doktorları, hastalığın ölümcül olmadığını ve uzun bir tedaviden sonra iyileşeceğini söylemişler. Ama bu genç adam kendini öldürmeyi aklına koymuş bir kere. Sonra bütün dostlarını çağırarak bu konudaki görüşlerini almak istemiş. Bir kısmı arkadaşları hoşuna gidecek güzel sözler söylemiş; bir kısmı ölüme karşı duydukları korku ile teskin edici öğüt vermişler. Ama Stoalı bir adam şöyle demiş: Marcellinus, böyle önemli bir şeyle uğraşıyormuş gibi ne çabalıyorsun? Yaşamak büyük bir şey mi? Köleler de, hayvanlar da yaşıyor işte; ama dürüstce, cesurca, metanetle ölmek büyük bir iştir. Bunca zaman ne yaptın, hep aynı şeyler; yemek, içmek, uyumak; yemek, içmek, uyumak. Aynı çember içinde dönüp duruyoruz her gün. Sadece çektiğimiz acılar, sıkıntılar değil; yaşama doymuş olmak da insanın ölümü arzulamasına sebep olabilir. Zaten Romalı Marcellinus öğüt almak değil de, kendisine ölmek için yardım edecek birini arıyordu. Hizmetçilerinden yardım istedi. Ama hizmetçileri, efendilerinin kendi istediği için onu öldürdüklerine kimse inanmaz diye bu işe kalkışmadılar.

"Ölüme koşanı durdurmak, öldürmekle aynıdır."

Horatius

Marcellinus şunu da söylemiştir: Nasıl ki yemek bitince kalanları etrafımızdakilere dağıtırız, işte hayat biterken de elimizdekileri böyle dağıtmalıyız. Cömert olan bu insan, tüm parasını hizmetçilerine güzel sözler söyleyerek dağıtmış. Sonra da aklına koyduğu işi yapmaya başlamış. Ama öyle bıçaklarla, kanla değil. Çünkü dünyadan kaçmak değil; sadece gitmek istemiş. Yemeyi içmeyi

kesmiş. Üç beş gün sonra, üstüne ılık sular dökerlerken kendinden geçmiş. Bu esnada, hiç acı çekmediğini; hatta zevke benzer bir duygu hissettiğini söylemiş.

Acıların öyle bir noktası vardır ki, o eşik aşıldıktan sonra uykuya dalmadan önceki bir rahatlık hissi ile dolar insan.

Hayat ve Felsefe

Çok enteresandır, işler öyle bir hale geldi ki çağımızda felsefe, görmüş geçirmiş insanların nazarında bile ne teorik, ne de pratik hiçbir faydası olmayan, değersiz boş bir laf oldu. Bunun bence temel sebebi, felsefeye giden yolların kötü efsanelerle kuşatılmış olmasıdır. Felsefe gençler için ulaşılmaz, anlaşılmaz, insanın aklını çelen gereksiz bir şeymiş gibi gösterilmiştir. Felsefenin yüzüne bu çirkin, yapmacık maskeyi kim takmıştır? Oysa felsefe, insanlara hep güzellikle yaşamayı araştırmıştır. İçinde felsefe olmayan adamın yüzü soğuk, kibirlidir. İçinde felsefe taşıyan ruh, kendi gibi bedenini de aydınlatır. Işığı dışarıdan belli olur. Felsefe içinde yaşadığı ruhun dışını da neşelendirir, canlandırır, sıcaklık ve samimiyet verir. Bilgeliğin dışa vurduğu ilk işaret güler yüzlülüktür. Hem de rahatlatır. Takipçilerini kötülük ve karanlık içinde yaşatan felsefe değil; Barocco'cular, Baraliptonʼculardır. Onlar felsefenin yalnızca adını bilirler. Çünkü felsefe, insanın içinde kopan kasırgaları, yokluğu ve darlığı uydurma kahin işleriyle değil; bizzat gerçek şeylerle çözer. Felsefenin amacı kendini bilmek ilmidir. Bu ilim de medresenin dediği gibi, öyle sarp uçurum kenarlarında falan da değildir. Yeşilliklerin içinde, çiçekli bir ovadadır. Bu ilmin değerini düşürmez. Ona ulaşmak isteyen gölgeli, çiçek kokulu bir düz yoldan da yine ona varabilir. Bazıları bu ilme ermek için doğanın kılavuz, huzurun yoldaş olduğunu bilemediklerinden, elleri boş dönmüşler; acı çekmişler diye felsefeyi ulaşılmaz dikenler arasında, başa bela getiren, karanlık, kötü bir şey olarak anlatmışlardır.

Gerçek ilim, güçlü, kuvvetli olmasını, rahat döşeklerde yatmasını da bilir. Hayatı sevdiği gibi güzelliği, şöhreti, sağlığı da sever. Fakat

gerçek felsefenin büyüklüğü bunların hepsinin ölçüsünü bilmesi ve ne zaman terkedeceğini bilmesidir. Zahmetinden çok daha kıymetli olan her iş gibi felsefenin yolları da tehlikelerle, belalarla, canavarlarla dolmaya müsaittir. Eğer felsefe ilmine başlayan kişi felsefe yerine masal dinlerse; ruhu coşturan davulları dinlemek yerine hokkabazları seyretmeye giderse; bir savaştan çamur ve baruta bulanmış şekilde dönmeyi bir balodan hediye kapmaya tercih etmezse, bu kişi için tek çare vardır. Ya hocası onu kimseye duyurmadan orada boğar, ya da prens dahi olsa ona pastacılık yapma işini uygun görür. Çünkü Platon der ki: "Çocuklara babalarının yeteneklerine göre değil, kendi kabiliyetlerine göre iş bulun."

Felsefe bize yaşamayı öğreten bir ilim olduğuna göre, gençlerin de bunu öğrenmesi gerekir. Özellikle de gençlerin öğrenmesi gerekir. Persius şöyle yazmış: "Çamur yumuşak ve ıslak, acele edelim, daha acele. Çark durmasın da şekil verelim ona, kurumadan önce."

Bize hayatı, hayatımız biterken öğretiyorlar. Çiçero demiş ki: "Tanrı bana iki ömür verse bile, lirik şairlerin şiirlerini okumak için bir saniyemi harcamam; çünkü bu şairlerin gerçekte kimseye faydası yoktur. " Elbette ki kimseye de iki ömür verilmiyor. Öğretmenlerin elinde en fazla on beş, on altı yıl geçer, sonrası hayatındır. O yüzden bu kısa zamanı yalnızca gerekli bilgileri öğrenmekle geçirelim, geri kalanı boşa harcanmasın. Hayatta hiç işinize yaramayacak karmakarışık akıl oyunlarını kenrar atın, dikkatle en basit ve en işe yaracak konuları seçin, bunlar Boccacio'nın saçmalıklarından daha iyi anlaşılır.

Felsefenin insana, yaşama başlarken de, ölürken de diyecekleri vardır.

İnsan ve Sonrası

Kendini beğenme insanın doğasında olan bir hastalıktır. İnsan yaratıkların en zayıfı olmasına rağmen, en kibirlisidir de. Dünyanın taşı toprağı arasında maddenin üç halinin en kötü şekilleriyle birlikte yeryüzüne bağlı olduğunu bilmesine rağmen, yine de aydan ötedeki yıldızları ayaklarının altına alma gibi boş bir rüyaya kaptırır kendini.

Kendini Tanrı'yla bir görür, kendisine ilahi kerametler atfeder. Yine kendini diğer yaratıklardan ayrı bir yere koyarak, hayat yolunda yoldaşı, arkadaşları olan varlıklarla tepeden bakar, onlara kendine göre değerler verip, güçler dağıtır.

Oysaki biz insanlar, diğer yaratıkların ne üstündeyiz, ne de altındayız. Bilge der ki; yeryüzündeki tüm yaratıklar aynı kaderin yazgısı altındadır.

Lucretius der ki: "Her şey, kaderin çelik zincirleri ile bağlıdır." Bazı farklılıklar olsa da, tüm evren aynı şeyin farklı yüzünden başka bir şey değildir. Ve Lucretius sözünü şöyle tamamlar; "Her şey kendi yolunda yürür; ama hepsi tabiatın düzenine çıkar."

Gerçek Çocuklarımız

Çocuklarımızı kendimizden bir parça olarak gördüğümüz için severiz. Kanımızdan, canımızdan bir parçadırlar. Ama dünyaya çocuklarımızdan başka getirdiğimiz öyle şeyler vardır ki, onlar da çocuklarımızdan hiç de aşağı kalmaz. Duygularımızın, düşüncelerimizin doğurduğu çocuklar da bizlerin birer meyvesidir; hatta bedenimizin dünyaya getirdiği çocuklarımızdan daha da yakındır bize. Biz bu çocukların hem anneleri, hem de babalarıyız. Bedenimizin dünyaya getirdiği çocuklardan daha yakındır bize eserlerimiz; çünkü çocuklarımıza ait olan birçok şey kendilerinindir; ama eserlerimizin her şeyi bize aittir. Çocuklarımızın şanı, şerefi kısmen bize aittir; ama eserlerimizin tüm inceliği, büyüklüğü, güzelliği her şeyi tamamen bize aittir, her şeyi ile bize bağlıdır.

Auguston bir tercih yapması istenseydi misal, çocuklarını ya da eserlerini gömmesi istenseydi, eminim ki çocuklarını gömerdi. Günahı sevabı kendine kalsın; ama kesin böyle yapardı. Ben karımdan olacak bir çocuk yerine, Musa'lardan olacak bir çocuğu bin kez tercih ederdim.

Bir Damla Sudaki İnsan

Alçakgönüllülüğün bir yöntemi de kendini bilmiş görmektir.

Çoğu zaman bilmediğimizi kabul ederiz, aklımızın yetmediği yerlerde susarız. Çünkü bilmediğimizi itiraf ederek insanların bizim dürüstlüğümüze inanmalarını isteriz. Böylece bir şeyler iddia edip konuştuğumuzda, bize inanmalarını sağlarız. İnanmaları için ille de öyle mucizeleri, gizemleri uzakta aramaya da gerek yok. Her şeyi olduğu gibi anlatmalı, bildiğini de hiç alçak gönüllülük etmeden söylemeli.

Zaten hemen yanıbaşımızda bile öyle tuhaf şeyler var ki, mucizeler falan da aramaya gerek yok. Misal, bizi dünyaya getiren bir damla. O ne müthiş bir damla ki öyle, içinde yalnızca babalarımızın beden özelliklerini değil, duygularını, düşüncelerini bile taşıyor.

Çok tuhaf, bundan öte mucize olabilir mi, o bir damla su bunca şeyi neresinde saklıyor ki!

DENEMELER

Michel de Montaigne

"Denemeler", günümüze kadar tazeliğini korumuş bir eser. Hayatınızda yer işgal eden, neredeyse her konuyu bulabilirsiniz kitabın içinde. Hümanist kültürün önemli kaynaklarından biri olan yapıt, yazılmasının üzerinden asırlar geçmesine karşın çoğumuzun başucu kitabı olacak nitelikte.

Montaigne bu eseri kendisini tanıtabilmek için kaleme almış. Şunu da ekleyebiliriz aslında; sanki Montaigne, yalnız Denemeler'ini yazmak için yaşamış. Sohbet havasında yazılmış olduğundan, aslında, kitap ile okuyucu arasına girmek oldukça beyhude bir çaba olacaktır. Okuyucu için güzel bir kılavuz niteliğinde olan her bir denemede kendinizden bir parça bulacaksınız.

DÜNYA tilki Kitap KLASİKLERİ

tilkikitap.com
TilkiKitap
TilkiKitap

www.tilkimagaza.com
Online kitap satış sitesi.

ISBN: 978-605-5045-21-0
9 786055 045210

Michel de Montaigne
DENEMELER